

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF IN OUDENAARDE, INDUSTRIEPARK "DE BRUWAAN"

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ABO Archeologische Rapporten 285

Rapport opgemaakt door: Lies Dierckx

Derbystraat 51
9051 Gent

februari 2017

Dossiernr. 28781.R.01

Gent

DEEL 3 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1	Inleiding	2
2	Gemotiveerd advies	6
2.1	Bureaustudie	6
2.2	Metaaldetectie onderzoek	7
2.3	Proefsleuvenonderzoek.....	9
2.4	Besluit	11
3	Bibliografie.....	11

1 INLEIDING

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de opdrachtgever naar aanleiding van de geplande inrichting van Industriepark “De Bruwaan” te Oudenaarde.

Voor de geplande bodemingrepen is een stedenbouwkundige vergunning vereist. Het onderzoeksgebied ligt niet in gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt en niet (volledig) binnen gabarit bestaande lijninfrastructuur. Het onderzoeksgebied ligt niet (gedeeltelijk) in een beschermde archeologische site en niet (gedeeltelijk) in vastgestelde archeologische zone. De perceel oppervlakte is groter dan 3.000m² en de bodemingreep overschrijdt 1.000m². De aanvrager is niet publiekrechtelijk en het onderzoeksgebied ligt niet in woon- of recreatiegebied. De geplande bodemingreep is groter dan 5.000m². In het kader van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet moet bijgevolg voorafgaand aan een stedenbouwkundige vergunning een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet).

Het onderzoeksgebied situeert zich in het uiterste zuiden van CAI 158402: de slag bij Oudenaarde 1708. De afbakening van de zone werd opgemaakt door het agentschap Ruimte en Erfgoed en maakt deel uit van een studieopdracht naar de archeologische evaluatie en waardering van het slagveld in functie van de opmaak van een beschermingsdossier.

Ter hoogte van kadastraal perceel Oudenaarde, Afdeling 8, sectie: A, perceel: 120h zal er een bedrijvencentrum met zeven KMO-units met showroom, een wegenis, parking en groenzones gerealiseerd worden. De aanleg hiervan gebeurt machinaal met zware werktuigen.

Oppervlaktes:

Totale terrein: 21.147,54m²

Wegenis: 6.436m²

Parking in grasdallen: 1.875m²

Groenzones en infiltratiekommen: 5.817m²

Dieptes:

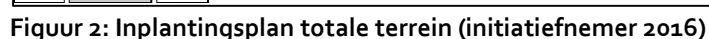
Funderingszuilen: 1,50m met 2 verankeringspunten per unit tot 2,80m.

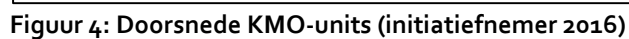
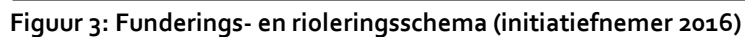
Riolering: 1,5m tot 2m

Wegenis: max. 0,5m

Parking in grasdallen: max. 0,4m

Deze grondwerken met een oppervlakte van 21.147,54m² en een gemiddelde diepte van 1,5m, met maxima tot 2,80m, waarbij zware machines worden gebruikt houden een bedreiging in voor het bodemarchief. Dit zal worden vergraven en vernietigd. De funderingen en riolering gaan door de oorspronkelijke bouwvoor tot in het niveau van de C-horizont. Het werfverkeer dat de aanleg van de parking en wegenesis met zich mee brengt zal compactatie van de ondergrond tot gevolg hebben.

Figuur 5: Inplantingsplan KMO-units (initiatiefnemer 2016)

2 GEMOTIVEERD ADVIES

2.1 BUREAUSTUDIE

2.1.1 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Het potentieel tot kennisvermeerdering bestaat hier voornamelijk uit het aantreffen van structuren en vondsten uit de steentijden tot recente tijden die zijn begraven onder de teelaarde, oude ploeglagen en (indien aanwezig) de B-horizont.

De mogelijkheid bestaat dat er begraven paleobodems aanwezig zijn, Lca0 en Lba0 zijn namelijk podzolachtigbodems. Deze bodems hebben potentieel voor het vinden van laatpaleolitische tot recente sporen. Daarbij zijn deze bodems zijn goede landbouwgronden en dus aantrekkelijk voor menselijke occupatie in het verleden. Ze hebben bovendien een dikke A horizont (>40cm). Hierdoor is de kans op een goede bewaring van archeologische resten, en geringe aantasting door bijvoorbeeld ploegen, groot.

Het onderzoeksgebied situeert zich op hoger gelegen gebied nabij water. Dit bood doorheen het verleden een aantrekkelijke woonplaats.

Dit groot archeologisch potentieel wordt verder onderstreept door de ligging van het onderzoeksgebied in de afgebakende zone van CAI 158402: de slag bij Oudenaarde 1708. De afbakening van de zone werd opgemaakt door het agentschap Ruimte en Erfgoed en maakt deel uit van een studieopdracht naar de archeologische evaluatie en waardering van het slagveld in functie van de opmaak van een beschermingsdossier. Metaaldetectoronderzoek in 2011 en 2012 had onder andere tot doel het slagveld nauwkeuriger af te lijnen en leverde verschillende vondstenconcentraties op. De conservering van het archeologisch erfgoed was hierbij vrij goed tot goed.

Verder werden in de omgeving van het onderzoeksgebied resten uit de Eerste of Tweede wereldoorlog aangetroffen (165931). Bij een veldprospectie werd Romeins aardewerk en bouw materiaal aangetroffen dat mogelijk wijst op de aanwezigheid van een villa (500236). Verder bewijs van Romeinse aanwezigheid in de directe omgeving wordt geleverd door de vondst van een Romeins graf bij uitbreiding van de weg Oudenaarde-Kruishoutem in de jaren 1990 (CAI 500351).

Ook de nabijheid van het Hof van Bruwaan (ID: 27369 en CAI 503475) verhoogd het archeologisch potentieel. Deze castrale motte met opper- en neerhof gaat terug tot de 13de eeuw.

Tenslotte ligt het landschapsrelict "Schelde-Leie interfluvium tussen Waregem, Kruishoutem en Oudenaarde" (ID: 135393) ca. 150m ten noordwesten van het onderzoeksgebied. Binnen deze ankerplaats werden heel wat archeologische vondsten aangetroffen uit de steentijd, de metaaltijd, de Gallo-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

De geplande bodemingrepen zullen deze potentieel aanwezige archeologische resten verstoren.

Omwille van bovengenoemde redenen, het feit dat het onderzoeksgebied de laatste eeuwen onbebouwd bleef waardoor de kans op reeds aanwezige verstoringen klein is en daarbij een laag potentieel op erosie heeft wordt de mogelijkheid tot winnen van relevante archeologische kennis hier hoog ingeschat. Daarom adviseren wij verder onderzoek.

2.1.2 SAMENVATTING

In opdracht van de initiatiefnemer van de inrichting van een bedrijvenpark met KMO-units met showroom, wegenis en parking in het Industriepark De Bruwaan in Oudenaarde, werd door ABO NV een archeologische bureaustudie uitgevoerd.

Het onderzoeksgebied situeert zich in de zandleemstreek. De Zandleemstreek rond Oudenaarde wordt gekenmerkt door een zwak tot zeer zwak golvend landschap. De Schelde doorkruist het gebied in een brede, vlakke vallei. Het onderzoeksgebied kent een aanzienlijk hoogteverloop. Het ligt op de zuidoostelijke helling van een heuvelrug. Ter hoogte van het onderzoeksgebied zijn verschillende zandleembodems aanwezig. Dit zijn goede landbouwgronden en dus aantrekkelijk voor menselijke occupatie in de omgeving. Ze hebben een dikke ploeglaag. Hierdoor is de kans op een goede bewaring, en geringe aantasting door ploegen, van archeologische resten groot.

De overzichtskaart van het Geoportaal Onroerend Erfgoed geeft voor het gebied onmiddellijk aangrenzend aan het studiegebied geen enkele melding van beschermde archeologische sites; beschermde cultuurhistorische landschappen; beschermde stads- en dorpsgezichten en wereldoorlog relictten/zones.

Rondom het onderzoeksgebied zijn verschillende bouwkundige gehelen en relictten aanwezig. Op te merken is het Hof de Bruwaan (ID: 27369). Dit is het voormalig neerhof van het zogenaamd "Kasteel Beverwaen" dat teruggaat tot in de 13de eeuw. Het landschapsrelict "Schelde-Leie interfluvium tussen Waregem, Kruishoutem en Oudenaarde" (ID: 135393) ligt ca. 150m ten noordwesten van het onderzoeksgebied. Binnen deze ankerplaats werden heel wat archeologische vondsten aangetroffen uit de steentijd, de metaaltijd, de Gallo-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Heel het onderzoeksgebied en de omgeving wordt omvat in CAI 158402: de slag bij Oudenaarde 1708. De afbakening van de zone werd opgemaakt door het agentschap Ruimte en Erfgoed en maakt deel uit van een studieopdracht naar de archeologische evaluatie en waardering van het slagveld in functie van de opmaak van een beschermingsdossier. Verder werden in de omgeving van het onderzoeksgebied resten uit de Eerste of Tweede wereldoorlog aangetroffen, Romeins aardewerk en bouw materiaal bij een veldprospectie (dit kan mogelijk de aanwezigheid van een Romeinse villa indiceren) en een Romeins graf bij uitbreiding van de weg Oudenaarde-Kruishoutem.

De omgeving van het studiegebied kent pas in de 20ste eeuw grote veranderingen. Het onderzoeksgebied zelf blijft onbebouwd.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er verder onderzoek nodig is. We raden hierdoor onderzoek door middel van metaaldetectie (specifiek gericht op de slag van Oudenaarde) gevolgd door proefsleuven aan.

2.2 METAALDETECTIE ONDERZOEK

2.2.1 KENNISVERMEERDERING EN WAARDERING

Een groot deel van de bij dit onderzoek geanalyseerde vondstenverzameling is een typisch voorbeeld van vondstcollecties die men vaak vindt in Europese velden bij metaaldetectie en die gedeponeerd werden door bemesting, door toevallig verlies of soortgelijke mechanismen (Cf Foard et al 2012, p.170). Veel hiervan heeft waarschijnlijk niets te maken met de slag van 1708.

De uitzonderingen zijn de musketkogels, een bolletje van een zwaardpommel of belletje van paardentuig en koperen beslag mogelijk van wapenuitrusting. Deze vondsten kunnen in verband gebracht worden met de slag van Oudenaarde. Verder kunnen enkele andere vondsten van het metaaldetectie onderzoek gedateerd worden in WOI, namelijk de kogels.

2.2.2 KADER KENNISVERMEERDERING

De bij dit onderzoek geregistreerde vondsten kunnen in de toekomst worden samengelegd met de vondsten uit de waarderingsstudie van de slag van Oudenaarde uitgevoerd door Foard et al en met

nog in de toekomst te registreren vondsten van nabij gelegen percelen. Zo kan er stilaan aan een nauwkeuriger beeld worden opgebouwd over de slag van Oudenaarde.

2.2.3 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

2.2.3.1 ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

(i) DATERING EN INTERPRETATIE

Bij het metaaldetectie onderzoek werden vondsten geregistreerd die in verband gebracht kunnen worden met de slag van Oudenaarde en WOI.

De vondsten kunnen grosso modo worden opgedeeld in volgende categorieën: munten; musketkogels; kogels WOI; koperen beslag en andere.

(ii) BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN:

- **Kunnen de resultaten van het metaaldetectoronderzoek gekoppeld worden aan de slag van Oudenaarde?**
Het metaaldetectie onderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied gelinkt kan worden aan de slag van Oudenaarde, zij het in beperkte mate, door de vondst van musketkogels, een mogelijk bolletje van een zwaardpommel of belletje van paardentuig en mogelijk koperen beslag van wapenuitrusting. Verder kunnen de vondsten van het metaaldetectie onderzoek gedateerd worden in WOI en WOII, namelijk de kogels.
- **Laten de resultaten van het metaaldetectoronderzoek toe om uitspraken te doen in verband met het verloop van de slag? Stemmen deze resultaten overeen met het historisch onderzoek?**
Niet op zich, in de toekomst kunnen de bij dit onderzoek geregistreerd vondsten worden samengelegd met de vondsten van het onderzoek van Foard et al en nog in de toekomst uit te voeren prospecties op naburige percelen.
Bij het hierna uitgevoerde proefsleuvenonderzoek werden geen grondsporen aangetroffen die in verband kunnen worden gebracht met de slag van Oudenaarde. Het onderzoeksterrein bevindt zich dan ook in het uiterste zuidoosten van de afbakening van de slag die in het waarderingsrapport werd bepaald.
- **Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?**
Neen
- **In welke mate is de archeologische site nog niet verstoord, in welke mate is het archeologische vondstenmateriaal nog bewaard gebleven? Wat is hun bewaringstoestand en densiteit?**
Het onderzoeksgebied is reeds sinds de Ferrariskaart in gebruik als akker. De landbouwtechnieken en zeker moderne ploegtechnieken hebben het materiaal verspreid over heel het terrein zodat er geen duidelijke clusters of verspreidingspatroon kan worden vastgesteld. Het non-ferro metaal is relatief goed bewaard, al betreft het meestal kleine fragmenten. De densiteit aan vondsten is relatief laag maar dit kan deels verklaard worden door de technische moeilijkheid gevormd door de bevroren bodem tijdens het onderzoek.
- **In welke mate heeft de bodemsoort een invloed op de conservering van de vondsten?**

Doordat de bodem op het onderzoeksgebied eerder leem betrof i.p.v. zand is de bewaring beter dan verwacht. De zuurtegraad van leem is namelijk lager dan deze van zand.

2.2.4 SAMENVATTING

Op woensdag 18/01/2017 werd gestart met het metaaldetectie onderzoek te Oudenaarde Industriepark de Bruwaan. Dit onderzoek werd uitgevoerd door de erkende archeologen en metaaldetectoristen Lies Dierckx en Pedro Pype, Gabriëlla Kaszas en Emmy Nijssen (allen erkende archeologen).

Het metaaldetectie onderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied gelinkt kan worden aan de slag van Oudenaarde, zij het in beperkte mate, door de vondst van musketkogels, een mogelijk bolletje van een zwaardpommel of belletje van paardentuig en mogelijk koperen beslag van wapenuitrusting. Verder kunnen de vondsten van het metaaldetectie onderzoek gedateerd worden in WOI, namelijk de kogels. De vondsten kunnen grosso modo worden opgedeeld in volgende categorieën: munten; musketkogels; kogels WOI en WOII; koperen beslag en andere.

De bij dit onderzoek geregistreerde vondsten kunnen in de toekomst worden samengelegd met de vondsten uit de waarderingstudie van de slag van Oudenaarde uitgevoerd door Foard et al en met nog in de toekomst te registreren vondsten van nabij gelegen percelen. Zo kan er stilaan aan een nauwkeuriger beeld worden opgebouwd over de slag van Oudenaarde.

Er wordt voor het onderzoeksgebied **geen verder onderzoek** voorgesteld.

2.3 PROEFSLEUVENONDERZOEK

2.3.1 KENNISVERMEERDERING EN WAARDERING

Er werden bij het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, in de vorm van proefsleuven, geen archeologische vondsten en/of sites aangetroffen waarbij verdere kennisvermeerdering mogelijk is. De aangetroffen sporen zijn recent en dienen niet verder onderzocht te worden.

2.3.1.1 KADER KENNISVERMEERDERING

Er werden bij het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, in de vorm van proefsleuven, geen archeologische vondsten en/of sites aangetroffen waar een strategie voor verdere verwerking en/of een conservatiestrategie voor van toepassing is.

2.3.2 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

1. DATERING EN INTERPRETATIE

Er werden 12 sporen aangetroffen. Deze bestaan uit een oude buurtweg, een recente greppel/verstoring, drainagegreppels, recente paalsporen, een inslagskuil uit WOI en een kuil van onbepaalde datering. Er zijn bijgevolg geen sporen, vondsten en stalen die verder onderzoek vragen.

2. BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN:

- **Wat is de bodemopbouw en wat zijn eventuele bodemvormende factoren?**

De bodem op het terrein bestaat uit een **Lbp**-bodem. Dit is een colluviale bodem, meer bepaald bestaande uit droge zandleem. Het colluviaal zandleem is donker bruingrijs in de bovengrond (Ap-horizont) (40-50cm dik) en grijsbruin of oranjebruin naar onder toe (Cg-horizont) (Figuur 46). Deze

bodemopbouw werd over heel het onderzoeksgebied aangetroffen. Het organisch materiaal neemt af naar onder toe. Hierdoor kon af ten toe centraal en naar het noorden van het onderzoeksgebied een onderscheid worden gemaakt in een iets donkerdere grijsbruine Cg1-horizont (20-30cm dik) en een iets lichtere oranjebruine Cg2-horizont (Fig.47). Deze overgang verloopt geleidelijk.

- **Wat zijn de lokale variaties binnen de bodemgenese?**

Dezelfde bodemopbouw werd over heel het onderzoeksgebied aangetroffen.

- **Wat is de impact van bodemvormende factoren of processen op het bewaringspotentieel en de bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed?**

Bodemvormende processen hebben voor een verbruining van de C-horizont gezorgd hierdoor is de bodem moeilijk leesbaar.

- **Zijn er in de proefsleuven relevante archeologische sporen of (steentijd)artefacten aanwezig?**

Indien er relevante archeologische relictten aanwezig zijn:

- **Wat is de aard van de grondsporen (natuurlijke en/of antropogeen)?**

Er werden naast een oude buurtweg, recente verstoringen en drainagegreppels een inslagkuil uit WOI en een mogelijke kuil van onbepaalde datering aangetroffen. Er werd één natuurlijk spoor geregistreerd.

- **Wat is de bewaringstoestand van deze sporen?**

De aangetroffen sporen zijn goed bewaard.

- **Welke relevante archeologische structuren of vondstconcentraties zijn aanwezig?**

De aangetroffen structuren betreffen recente sporen. Een oude buurtweg kon over WP1,2, 3 en 4 gevolgd worden. De drainagegreppels S9.2 konden over WP9,10 en 11 gevolgd worden. In WP8 werd een recente palenrij geregistreerd.

- **Wat is hun verspreiding?**

De aangetroffen sporen bevinden zich verspreid over het onderzoeksgebied.

- **Wat is de densiteit?**

Er is een zeer lage densiteit aan sporen.

- **Wat is de datering van de sporen op basis van het vondstmateriaal, de oversnijdingen en/of opvulling van de sporen en de daarmee gepaarde fasering?**

De sporen dateren uit de nieuwe tijd of jonger. Dit wordt gebaseerd op de scherpste van aflijning, de homogene vulling van de paalsporen en de aanwezigheid van baksteenpuin. De inslagkuil S4.2 kan in WOI gedateerd worden op basis van de kogels die bij het metaaldetectie onderzoek op het onderzoeksgebied zijn aangetroffen.

Indien er steentijdartefacten aanwezig zijn: In welke sporen of bodemhorizonten zijn er steentijdartefacten aanwezig (in situ of secundair materiaal)?

Niet van toepassing

- **Kan er een ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) gemaakt worden van de zones met archeologische sporen of steentijdartefacten?**

Een verdere afbakening is niet van toepassing gezien de aangetroffen sporen recent zijn en een inslagkuil uit WOI.

- **Wat is het type vindplaats (bewoning, artisanal, funerair, religieus, ...) op basis van de aard van de contexten en/of het vondstmateriaal?**

Het betreffen recentere sporen en een inslagkuil van WOI.

- **Welke site-specifieke vragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek door middel van een opgraving, beantwoord worden?**

Niet van toepassing.

- **Zijn er structuren/sporen met bijzondere aandacht verdienen bij eventueel vervolgonderzoek?**

- Nee
- **Welk kennispotentieel heeft de archeologische site op regionaal niveau en in breder perspectief?**
Er is geen verder kennispotentieel
 - **Kan er een inschatting gemaakt worden van de noodzaak en vermoedelijke hoeveelheden van natuurwetenschappelijk onderzoek bij verder vervolgonderzoek?**
Niet van toepassing
 - **Kan er een inschatting gemaakt worden over budget, tijdsduur, personeelsbezetting, personeelskwalificaties en gespecialiseerde begeleiding bij een vervolgonderzoek?**
Niet van toepassing

2.3.3 SAMENVATTING

Op woensdag 18 januari 2017 werd gestart met metaaldetectie onderzoek op het studiegebied te Oudenaarde Industriepark De Bruwaan. Dit werd op 19, 20 en 23 januari verder gezet en aangevuld met proefsleuven onderzoek. Het onderzoek werd uitgevoerd door Lies Dierckx (OE/ERK/Archeoloog/2016/00144), Pedro Pype (OE/ERK/Archeoloog/2015/00054), Emmy Nijssen (OE/ERK/Archeoloog/2016/00106) en Gabriëlla Kaszas (OE/ERK/Archeoloog/2015/00093).

In totaal werden 12 sleuven aangelegd en 5 kijkvensters. Er werd min.12,5% van de totale oppervlakte opengelegd.

De bodem op het terrein bestaat uit een **Lbp**-bodem. Dit is een colluviale bodem, meer bepaald bestaande uit droge zandleem. Het colluviaal zandleem is donker bruingrijs in de bovengrond (Ap-horizont) (40-50cm dik) en grijsbruin of oranjebruin naar onder toe (Cg-horizont). Deze bodemopbouw werd over heel het onderzoeksgebied aangetroffen. Het organisch materiaal neemt af naar onder toe. Hierdoor kon af ten toe centraal en naar het noorden van het onderzoeksgebied een onderscheid worden gemaakt in een iets donkerdere grijsbruine Cg1-horizont (20-30cm dik) en een iets lichtere oranjebruine Cg2-horizont. Deze overgang verloopt geleidelijk. Bodemvormende processen hebben voor een verbruining van de C-horizont gezorgd hierdoor is de bodem moeilijk leesbaar.

Er werden 12 sporen aangetroffen bij het proefsleuven onderzoek. Er werd een oude buurtweg aangetroffen, drainagegreppels, een inslagkuil, een palenrij, een mogelijke kuil en een natuurlijk spoor.

Er werden enkel recente structuren geregistreerd. De buurtweg S1.1 kon gevolgd worden over WP1, 2, 3 en 4. De paalsporen S8.2 tot S8.6 vormen een palenrij met een oost-west oriëntatie en de drainagegreppel S9.2 kon gevolgd worden over WP9, 10 en 11. De inslagkuil kan gelinkt worden aan WOI, dankzij kogels die geregistreerd werden bij het metaaldetectie onderzoek.

Verder onderzoek van deze sporen levert geen kennisvermeerdering op. Er wordt bijgevolg **geen verder onderzoek** voorgesteld en gepleit voor vrijgave van het onderzoeksgebied.

2.4 BESLUIT

Zowel het metaaldetectie onderzoek als het proefsleuven onderzoek worden door ons als volledig onderzocht beschouwd. Wij zijn dan ook van mening dat verder vervolgonderzoek onder de vorm van een opgraving geen meerwaarde aan de wetenschappelijke en archeologische kennis over deze zone zal opleveren.

3 BIBLIOGRAFIE

Foard G., Partida T., Van deburie J., De Vriendt B., Urmel L. en W. Derde 2012 *Een archeologische evaluatie en waardering van het slagveld van Oudenaarde 1708 (Oudenaarde, provincie Oost-Vlaanderen)*. Ename Expertisecentrum voor Erfgoedontsluiting, Oudenaarde.